

Практична робота №5

Тема: Показники ефективності використання оборотних засобів, шляхи покращення використання оборотних фондів

Мета: Вивчити економічну сутність оборотних коштів підприємства та їх роль у забезпеченні безперервності виробничого процесу, засвоїти методику розрахунку показників ефективності використання оборотних коштів (коефіцієнта оборотності, тривалості обороту, коефіцієнта завантаження), навчитися визначати нормативи оборотних коштів за окремими елементами (виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція), оцінювати матеріаломісткість та матеріаловіддачу виробництва, а також набути практичних навичок розрахунку обсягу вивільнених або додатково залучених оборотних коштів внаслідок зміни швидкості їх обертання.

Оборотні фонди підприємства. Частина виробничих фондів, яка повністю споживається в одному виробничому (технологічному) циклі і переносить всю свою вартість на вартість новоствореної продукції.

Оборотні кошти підприємства. Грошові кошти, що авансовані для формування виробничих запасів незавершеного виробництва, залишків готової продукції та інших предметів праці, необхідних для підтримування безперервності виробничої діяльності.

Норматив оборотних коштів (засобів). Мінімальний плановий розмір коштів, необхідний для нормального функціонування підприємства.

Оборотність оборотних коштів. Тривалість повного кругообігу засобів з моменту придбання оборотних коштів (покупки сировини, матеріалів тощо) до виробництва та реалізації готової продукції.

Таблиця 1

Основні формули для розв'язання задач

ПОКАЗНИК	ФОРМУЛА	УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
1	2	3
Коефіцієнт оборотності	$K_{об} = \frac{РП}{O_c}$	РП – реалізована за рік продукція; O _c – середньорічний залишок оборотних коштів
Коефіцієнт завантаження	$K_3 = \frac{O_c}{РП}$	РП – реалізована за рік продукція; O _c – середньорічний залишок оборотних коштів
Коефіцієнт одного обороту	$T_{об} = \frac{360}{K_{об}}$	K _{об} – коефіцієнт оборотності
Середньорічний залишок оборотних коштів	$O_c = \frac{O_1 + O_2 + \dots + O_{12}}{12}$ $O_c = \frac{0,5O'_1 + O'_2 + \dots + 0,5O'_{13}}{12}$	O ₁ , O ₂ , ..., O ₁₂ – середньомісячні залишки оборотних коштів; O' ₁ , O' ₂ , ..., O' ₁₃ – залишки оборотних коштів на 1-е число місяця
Обсяг вивільнених або додатково залучених оборотних коштів	$\Delta O_c = \frac{РП_0}{360} \times (T_6 - T_0)$	РП – обсяг випущеної продукції в звітному році; T ₆ , T ₀ – середня тривалість одного обороту оборотних коштів у базовому і звітному роках
Загальна матеріаломісткість	$M = \frac{M_3}{Q}$	M ₃ – загальна сума матеріальних витрат; Q – обсяг виготовленої продукції в грошовому або у натуральному виразі
Матеріаловіддача	$M_B = \frac{Q}{M_3} = \frac{1}{M}$	Q – обсяг виготовленої продукції в грошовому або у натуральному виразі; M ₃ – загальна сума матеріальних витрат

Норматив власних оборотних коштів у виробничих запасах	$H_{пр.з} = D \times Z_{дн}$	D – денна потреба у конкретному ресурсі; $Z_{дн}$ – норма запасів у днях
Поточний запас	$Z_{пот} = D \times T_{пост}$	$T_{пост}$ – період постачання даного матеріального ресурсу в днях
Страховий (мінімальний) запас	$Z_{страх} = D \times T_{зр.пост}$	$T_{зр.пост}$ – період зриву постачання в днях
Максимальний запас	$Z_{макс} = Z_{страх} + Z_{пот}$	$Z_{пот}$ – поточний запас; $Z_{страх}$ – страховий запас
Норматив оборотних коштів у незавершеному виробництві	$H_{нзв} = \frac{C_p \times T_{ц} \times K_{нз}}{360}$	C_p – собівартість річного випуску продукції; $T_{ц}$ – тривалість циклу виготовлення продукції, днів; $K_{нз}$ – коефіцієнт наростаючих витрат, що відбиває ступінь готовності виробів
Норматив оборотних коштів у залишках готової продукції	$H_{гп} = П_c \times Z_{дн}$	$П_c$ – одноденний випуск продукції за виробничою собівартістю, $Z_{дн}$ – норма запасу готової продукції на складі в днях, тобто кількість днів, яка необхідна для підготовки продукції до реалізації (комплектація, пакування, фасування, відвантажування споживачам тощо)
Норматив оборотних коштів у витратах майбутніх періодів	$H_{вмп} = P_n + P_{пл} - P_{пог}$	P_n – залишки коштів на початок періоду, $P_{пл}$ – витрати, які необхідні в плановому періоді, $P_{пог}$ – сума майбутнього погашення витрат за рахунок собівартості продукції

Приклади розв'язування задач

Задача 1

Визначити ефективність використання оборотних коштів, якщо відомо, що залишки оборотних коштів на промисловому підприємстві склали на:

- 01.01 – 120 млн.грн;
- 01.04 – 150 млн.грн;
- 01.07 – 200 млн.грн;
- 01.10 – 250 млн.грн;
- 31.12 – 235 млн.грн.

Обсяг випуску продукції за звітний період 3500 млн.грн.

Розв'язування:

- Середньорічний залишок оборотних коштів

$$O_c = \frac{0,5 \cdot 120 + 150 + 200 + 250 + 0,5 \cdot 235}{5 - 1} = 194,38 \text{ млн.грн.}$$

- Показники ефективності використання оборотних коштів:

– коефіцієнт оборотності

$$K_{об} = \frac{3500}{194,38} \approx 18 \text{ оборотів;}$$

– коефіцієнт одного обороту, тобто його тривалість

$$T_{об} = \frac{360}{18} = 20 \text{ днів.}$$

Задача 2

Випуск продукції за рік склав 100 тис.од, собівартість виробу 150 грн, ціна виробу на 25% перевищує його собівартість. Середньорічний залишок оборотних коштів – 1000 тис.грн, тривалість виробничого циклу виготовлення виробу – 7 днів, коефіцієнт наростання витрат у незавершеному виробництві 1.

Визначте норматив оборотних коштів у незавершеному виробництві, оборотність оборотних коштів підприємства.

Розв'язування:

- Норматив оборотних коштів у незавершеному виробництві

$$H_{нзв} = \frac{150 \cdot 100000 \cdot 7 \cdot 1}{360} = 291667 \text{ грн.}$$

- Показники ефективності використання оборотних коштів:

– коефіцієнт оборотності

$$K_{об} = \frac{150 \cdot 1,25 \cdot 100000}{100000} = 18,75 \text{ оборотів;}$$

– коефіцієнт одного обороту, тобто його тривалість

$$T_{об} = \frac{360}{18,75} = 19,2 \text{ днів.}$$

Задача 3

Визначити розмір вивільнення або залучення оборотних коштів на основі даних, наведених у табл. 3.2.

Таблиця 2

Вихідні дані

Показник	План	Факт
Обсяг реалізованої продукції, тис.грн	2500	2530
Середньорічні залишки оборотних коштів, тис.грн	750	890

Кількість днів роботи підприємства – 250 протягом року.

Розв'язування:

- Тривалість одного обороту у плановому та звітному році дорівнюватимуть:

– у плановому році

$$T_{пл} = \frac{750}{2500/250} = 75 \text{ днів;}$$

– у фактичному році:

$$T_{ф} = \frac{890}{2530/250} = 88 \text{ днів.}$$

- Обсяг вивільнення оборотних коштів

$$\Delta O_c = \frac{2530}{360} \cdot (75 - 88) = -91 \text{ тис.грн.}$$

Задача 4

Чиста вага деталі, виготовленої зі сталі 100 кг, норма витрати сталі 115 кг. Випускається 5000 виробів у рік. Постачання сталі здійснюється один раз у квартал. Транспортний запас складає 3 дні. Визначте розмір виробничого запасу і коефіцієнт використання сталі.

Розв'язування:

- Денна потреба підприємства у сталі

$$D = \frac{115 \cdot 5000}{360} = 1597 \text{ кг /день.}$$

- Поточний, страховий, транспортний та загальний запас підприємства у сталі дорівнюють:

– поточний запас

$$Z_{\text{пот}} = 90 \cdot 1597 = 143,73 \text{т};$$

– страховий запас

$$Z_{\text{стр}} = 0,5 \cdot 143,73 = 71,855 \text{т};$$

– транспортний запас

$$Z_{\text{тр}} = 3 \cdot 1597 = 4,791 \text{т};$$

– загальний запас

$$Z_{\text{заг}} = 143,73 + 71,855 + 4,791 = 220,376 \text{т}.$$

- Коефіцієнт використання сталі на підприємстві

$$K_{\text{в}} = \frac{100}{115} = 0,87.$$

Задача 5

Визначити норматив оборотних коштів вкладених у виробничі запаси, на основі даних, наведених у таблиці 3.3.

Таблиця 3

Види виробничих запасів	Вихідні дані Запаси (в днях)				Витрати сировини та матеріалів у III кв., тис.грн
	Поточний запас	Підготовчий запас	Транспортний запас	Страховий запас	
Основні матеріали	20	1	4	10	900
Допоміжні матеріали	40	-	4	20	400
Паливо	30	-	5	15	700

Розв'язування:

- Загальний запас по кожному виду виробничих запасів:

– для основних матеріалів

$$Z_{\text{ОМ}} = 20 + 1 + 4 + 10 = 35 \text{днів};$$

– для допоміжних матеріалів

$$Z_{\text{ДМ}} = 40 + 4 + 20 = 64 \text{дні};$$

– для палива

$$Z_{\text{П}} = 30 + 5 + 14 = 50 \text{днів}.$$

- Середня норма запасів по підприємству становить:

$$Z_{\text{дн}} = \frac{(900 \cdot 35) + (400 \cdot 64) + (700 \cdot 50)}{900 + 400 + 700} = 46 \text{днів}.$$

- Денна потреба в матеріальних ресурсах підприємства

$$Д = \frac{900 + 400 + 700}{90} = 23,2 \text{тис.грн./ день}$$

- Норматив виробничих запасів

$$H_{\text{в.з}} = Z_{\text{дн}} \cdot Д = 46 \cdot 23,2 = 1021,2 \text{тис.грн}.$$

Типові практичні задачі

Задача 1. Обсяг реалізації продукції у звітному році складав 2400 тис. грн, середньорічна вартість оборотних коштів – 300 тис. грн. Необхідно визначити коефіцієнт оборотності оборотних коштів та тривалість одного обороту.

Задача 2. Визначити ефективність використання оборотних коштів, якщо відомо, що залишки оборотних коштів на промисловому підприємстві склали на: 01.01 – 190 млн.грн; 01.03 – 110 млн.грн; 01.07 – 100 млн.грн; 01.10 – 350 млн.грн; 31.12 – 235 млн.грн. Обсяг випуску продукції

за звітний період 2700 млн.грн.

Задача 3. Обсяг реалізованої продукції в поточному році склав 4680 тис. грн, тривалість одного обороту 30 днів. На наступний рік планується прискорення оборотності оборотних коштів на 5 днів. Необхідно визначити скільки складатиме сума вивільнених оборотних коштів за таких умов.

Задача 4. У звітному році сума нормованих коштів на підприємстві склала 100 тис.грн. Тривалість одного обороту оборотних коштів – 35 днів. У наступному році обсяг продукції, що реалізується, збільшиться на 5 %. Визначте на скільки днів скоротиться час одного обороту за тієї ж величини нормованих оборотних коштів.

Задача 5. На основі звітних даних за рік, наведених у табл. 3.4, та планових варіантів підвищення ефективності використання виробничих запасів на підприємстві, заповнити таблицю. Зробити відповідні висновки.

Таблиця 4

Показник	Звітний рік	Варіанти підвищення ефективності		
		Перший	Другий	Третій
Обсяг реалізації продукції, тис.грн.	14411		14400	18000
Середньорічний залишок виробничих запасів, тис.грн.	400	400		550
Тривалість одного обороту, днів	10	8	8	

Задача 6. У 1 кварталі підприємство реалізувало продукції на 250 тис.грн., середньоквартальні залишки обігових коштів склали 25 тис. грн. У 2 кварталі обсяг реалізації продукції збільшиться на 10%, а час одного обороту обігових коштів було скорочено на 1 день. Визначте:

- 1) коефіцієнт оборотності обігових коштів та час одного обороту в днях у 1 кварталі;
- 2) коефіцієнт оборотності обігових коштів та їх абсолютну величину в 2 кварталі;
- 3) вивільнення обігових коштів у результаті скорочення тривалості одного обороту обігових коштів.

Контрольні запитання

1. Дайте визначення оборотних фондів підприємства. Чим вони відрізняються від основних фондів?
2. Що таке оборотні кошти підприємства? Яка їх економічна сутність?
3. Для чого підприємству необхідні оборотні кошти?
4. Що таке норматив оборотних коштів? З якою метою він встановлюється?
5. Поясніть поняття "оборотність оборотних коштів". Що воно характеризує?
6. Які елементи входять до складу оборотних коштів підприємства?
7. У чому полягає різниця між нормованими та ненормованими оборотними коштами?
8. Що показує коефіцієнт оборотності оборотних коштів? За якою формулою він розраховується?
9. Як інтерпретувати значення коефіцієнта оборотності? Що означає його зростання?
10. Що таке тривалість одного обороту оборотних коштів? В яких одиницях вона вимірюється?